

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

"פתח לנו שער"

סיור סליחות ביפו בסימן שערים

*תוכני הפעילות מיועדים לצורכי הדרכה והוראה בלבד, ואין לעשות בהם כל שימוש אחר מעבר לשימוש זה

מדריכים יקרים, לפניכם הצעה למערך לסיור סליחות בעיר יפו. כפי שתקראו, אין כאן מערך הדרכה שלם על כלל חלקי המידע ההיסטורי/גיאוגרפי/ארכיאולוגי של עיר, אלא רק סיפורה על קצה המזלג של תחנת ההדרכה וסביבתה – ובעיקר רעיונות לחיבורים ברוח ימי אלול-תשרי, עם מגוון מתודות, קטעי קריאה ועוד.

במערך מופיעות כעשרים תחנות – כמות שאינה רלוונטית לסיור אחד (בייחוד כאשר מצטרפים לסיור נגן/שחקן וכדומה). ריבוי התחנות נועד לתת לכם מגוון אפשרויות להדרכה – שתוכלו להתאימן ללו"ז שלכם ולחיבור שלכם כמדריכים לעולם התוכן.

על מנת לפשט את קריאת המערך – הכנסנו סימונים קבועים:

1. [סוגריים מרובעים – הפניה לרעיונות להרחבה היסטורית]

2. טקסטים המופיעים בקו נטוי – קטעי קריאה

*המערך בנוי בסדר מסוים – מכיכר השעון ועד לאזור הנמל – אך שימו לב כי כל תחנה עומדת בפני עצמה. בנו לעצמכם מסלול לפי נטיית הלב והמגבלות הטכניות שבפניכם – והקפידו להתאים את תחנות הפתיחה והסיכום למיקום בתזמון המתאים.

בהצלחה ושנה טובה!

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

תחנה מס' 1 – תחנת פתיחה+תצפית כללית

מטרות התחנה:

- הגדרת מהות הסיוור
- הבנת התנאים הפיזיים הכלליים של יפו
- הבנת מהותה של יפו כשער

מיקום התחנה לבחירתכם: בתצפית ליפו או בנמל, מול מפת העולם, ואם יש צורך במקומות נוספים – תוך כדי התאמה למסלול.
(למי שעושה את ההקדמה במפה: מבחינתה מתודולוגית אפשר להכין מראש פתקים ובהם שמות המקומות שנמצאים על המפה, לחלק לקבוצה ולבקש מכל המשתתפים למצוא במהירות במפה את המקום שכתוב אצלם בפתק – כך מבינים את חשיבותה של יפו כמחברת למקומות רבים בעולם.)

אפשר להתחיל את התחנה בחידון בציורים (חידות שרובן פשוטות, מותאמות יותר לקהל צעיר, מצורפות בנספחים):

- שער הדולר
- שער כדורגל
- שער ניצחון
- שער העיתון
- שער העיר
- שער עלייה למטוס
- ופשוט יפו

כן, השער האחרון הוא פשוט יפו. יפו עצמה היא שער.
ברוכים הבאים ליפו! אחת הערים העתיקות ביותר בעולם כולו. אנחנו רגילים להתייחס אליה כאל חלק מהעיר תל אביב-יפו, אך כפי שנראה בסיוור מדובר ב"סבתא רבתא" של העיר תל אביב, והיא זו שהתחילה את יצירתה של תל אביב, ואולי אף את יצירתו של כל המטרופולין הגדול, זה שמכונה היום "גוש דן".

מדוע נוצרה כאן העיר? ובכלל, מה מוביל בני אדם להקים עיר במקום מסוים?
על מנת להקים יישוב במקום מסוים כדאי שיהיו בו כמה דברים בסיסיים:

- מים
- מזון/עורף חקלאי טוב
- ביטחון
- דרכים

כעת נבדוק מה יש ביפו:

מים – יש! מי תהום גבוהים טובים לשתייה.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

מזון/עורף חקלאי טוב – בהחלט! גם ים – מדגה, וגם מרחב חקלאי שמאפשר נטיעת פרדסים ועוד.
ביטחון – תל יפו, גבעה ששולטת על סביבתה.
דרכים – קירבה לדרך הים וגם לדרך רוחבית חשובה.

עד כאן הכול טוב ויפה, אבל במקרה של יפו, הסיפור מקבל עוד משמעות :
תל יפו מייצר מעין "ברך" לתוך הים, ובכך מייצר נמל טבעי. ובמקרה שכאן – לא מדובר "בעוד
נמל". יפו היא עיר הנמל של ירושלים, ולכן בהרבה מובנים יפו היא השער לארץ ולירושלים.
בלוח השנה אנחנו נמצאים בתקופה שהיא שער: שער שסוגר את השנה הקודמת ושער שנפתח
לשנה חדשה. שערי שמיים, שלפי המסורת היהודית פתוחים באופן אחר בתקופה זו של השנה,
שערי תפילות ופיוטים שממלאים את המרחב ועוד.
ויפו – היא גם כן שער. מוזמנים לפתוח את הלב ולצאת איתנו לסיור שכולו שערים.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

תחנה מס' 2 – כיכר השעון

מטרות התחנה:

- היכרות עם הכיכר
- עיסוק בנושא ההתחדשות
- הבנת מהותו של הזמן

אנחנו נמצאים בכיכר השעון. סביבנו מרחב המעיד על התהליך המופלא של היציאה מהחומות (אפשר להצביע על המרחבים שאליהם יצאה כל אחת מהדתות, וכן על המתחמים השונים שסביבנו: הסאריה, הקישלה ועוד). היציאה מהחומות היא פרק מרתק שכולו התחדשות עירונית.

פה בכיכר נמצא השעון המפורסם של יפו, שעון שנבנה לכבודו של הסולטאן עבדול חמיד השני, במלאת 25 שנים לשלטונו. בימים ההם נבנו ברחבי האימפריה העות'מאנית כ-100 מגדלי שעון, כשבעה מתוכם בארץ ישראל.

השעון מעיד גם על כניסת הקידמה לארץ ישראל. לא מפתיע שבאותה תקופה, שנים ספורות קודם לכן, ב-1892, נחנך קו הרכבת הראשון בארץ ישראל – קו יפו-ירושלים.

השעון נקרא כך משום שהוא מורה על השעה והמחוג נקרא כך משום שהוא חג – מסתובב. בשפה העברית לימים הטובים אנחנו קוראים חג או מועד – מעניין כי בשתי המילים הללו יש תנועה – לחוג וגם למעוד. התנועה היא זו שמקדמת אותנו, ואנחנו יכולים לבחור אם לחוג ולחזור לאותה נקודה, או לחוג ולהגיע לנקודה חדשה במקום גבוה יותר.

ימי אלול ותשרי מביאים אותנו לסוג של סוף והתחלה, ובחירתנו היא אם לבחור ליצור התחדשות או להמשיך לחוג על צירנו.

אפשר לסיים בקטע קריאה מתוך "כימים אחדים" של מאיר שלו, שבו הוא מתאר את השעון ומציע לנו אפשרות להיות בתוך הזמן.

"אני זוכר כיצד לימדה אותי אמא לקרוא את המחוגים הללו לראשונה. בן שש הייתי וביקשתי ממנה שתקנה לי שעון.

'אין לי כסף לשעון', אמרה.

...

ואחר כך התרככה, הוליכה אותי בידי החוצה ואמרה: 'אתה לא צריך שעון, זיידה. תראה כמה שעונים יש בעולם'.

היא הראתה לי את צילו של האיקליפטוס, שבגודלו בכיוונו ובצינתו אמר תשע בבוקר, את העלעלים האדומים של הרימון, שאמרו אמצע מרס, את השן שהתנדנדה בפי ואמרה שש שנים, ואת הקמטים הקטנים שבזוויות עיניה, שריצדו ואמרו ארבעים.

'אתה רואה, זיידה, ככה אתה בתוך הזמן. אם יקנו לך שעון, אתה תהיה על ידו'."

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

(מאיר שלו, כימים אחדים, עמ' 97–98)

כמו כן, אפשר לסיים בקטע עיתונות מקסים שמתאר את הגעת הרכבת לתחנה שאינה רחוקה מאיתנו – ובו קול הקיטור נשמע כקול השופר (בנוסף לכך, הכתבה התפרסמה בחודש אלול, מה שהופך אותה למתאימה מאוד למעמד):

”תנו כבוד לערב המאה העשרים! הנה חוד הערב המפליא הזה, [...] הנה הראה פעלו: לא רק על ארצות החול הצליח כי גם עד שערי העיר הקדושה הגיע.
בגאווה וגאון עבר הקטור אפיקים ונהרות, הרים וגבעות [...] ובקול שופר חזק בא עד שערי עיר הקדש, עיר אשר יושביה נרתעים אחורנית מפני דפּק החיים, עיר אוהבי תרדמות, מוקירי החשך, קרובי הפְּנוּת, הנה הוא בא בה, ותרועת על שפתיו בקול השופר [...]!
שמעו המונים: נהמת הקיטור היא נהמת ניצחון ההשכלה על הבערות, העבודה על העצלות, החכמה על ההבל, הקדמה על האחור, השכל על הסכלות, ניצחון הרוח הצח והמבריא על רוח הקטב והמרירי, ניצחון המשכילים על המהבילים.
שמחו מאורי האור, משכילי ירושלים!”

עיתון האור, ל"ט, י' באלול תרנ"ב, 2 בספטמבר 1892

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

תחנה מס' 3 – הגימנסיה העברית

מטרות התחנה:

- הצגת עוצמת ההתחדשות לצד מורכבות שישנה בעניין
- מחשבה על מטרות לשנה חדשה – ובכלל חזון לחיים

נתחיל בחידה – מי מכיר את האיש שבתמונה?

(בקבוצות שבהן גילים מגוונים אפשר להתחיל את החידה עם הצגת דיוקנאות של דמויות יותר מוכרות – בן גוריון/גולדה/הרצל וכד').

שמו של האיש יהודה לייב מטמון כהן. סביר להניח ששמו לא נשמע לכם מוכר, כי הוא באמת קצת נשכח, וחבל.

לפני שנגיד לכם מה הוא עשה, נגלה לכם שאתם מכירים בעל פה שיר שהוא שותף לכתיבתו! כן, כולכם מכירים.

שמעתם על השיר "התקווה"? נכון שאת המילים כתב נפתלי הרץ אימבר, אך את החלק השני של התקווה כתב אימבר כך:

עוד לא אבדה תקוותנו
התקווה הנושנה
לשוב אל ארץ אבותינו
לעיר בה דוד חנה

ואילו יהודה לייב מטמון כהן שינה בעקבות פולמוס אוגנדה למילים שאותן אנחנו שרים היום. אבל לא בגלל התקווה אנחנו עומדים כאן ומדברים עליו. (אם כי תקווה זה דבר חשוב בימי אלול ותשרי).

ב-1905 הקים מטמון כהן בביתו את הגימנסיה העברית הרצליה – זהו התיכון העברי הראשון בארץ ישראל. שמעם נכון – עד 1905 לא הייתה מסגרת לימודית ציונית לילדים שסיימו כיתה ח'!

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

מטמון כהן סבר שאם אין – הוא פשוט יקים! ואם אין מקום – אפשר שזה יתחיל פשוט בתוך חדר בביתו שלו. כך הוקמה הגימנסיה שנשאה את שמו של הרצל, הגימנסיה שהייתה הראשונה, ואחריה הוקמו בארץ עוד ועוד מסגרות חינוכיות דומות. והכול התחיל כאן.

החודשים בלוח השנה העברי מקורם בשמות של חודשים בבליים שהביאו איתם שבי ציון. מקור השם של חודש תשרי הוא ככל הנראה מהמילה תשריתו – האכדית-בבלית – מילה שמשמעותה ראשית (תשריתו – ראשית: אפשר ממש לשמוע את הקרבה הלשונית). בחודש תשרי מתחילה שנה ואנו מתחדשים, והינה הזדמנות לשמוע על התחלה משמעותית שהייתה כאן, ועל האיש (שקצת נשכח) שהוביל לכך.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

תחנה מס' 4 – הקישלה

מטרות התחנה:

- הבנת חשיבות הנושא היחסים שבין אדם לחברו בימי אלול ותשרי
- היכרות עם פרק ארצישראלי מיוחד החבוי ביפו

”האומר:

‘אֶחָטָא וְאָשׁוּב, אֶחָטָא וְאָשׁוּב’,
אֵין מְסַפִּיקִים בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה.
‘אֶחָטָא, וַיּוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר’,
אֵין יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר.
עֲבֻרֹת שֶׁבֵּין אָדָם לְמָקוֹם, יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר;
וְשֶׁבֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ, אֵין יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר,
עַד שֶׁיִּרְצֶה אֶת חֵבְרוֹ.”

משנה יומא ח: ט

משנה זו ממסכת יומא – המסכת שעוסקת ביום הכיפורים – היא אחד היסודות של ימי אלול-תשרי. עניינים שבין אדם לחברו. מדוע אנחנו מזכירים זאת דווקא כאן? נגלה בהמשך...

הרבה מפיוטי הסליחות עוסקים בלילה – זמן אמירת הסליחות:
בן אדם, מה לך נרדם?
קמתי באשמורת...
ועוד

הינה עוד שיר שמתחיל בדיוק באותה שעה של היממה, אך אינו פיוט סליחות, זהו שיר ישראלי:

בלדה לשוטר אזולאי

אהוד מנור, נודית הירש

כל הרחובות כבר ריקים הסמטאות כולן שלו
שוב הוא לבדו שוב רק עם צילו
כל הרחובות כבר ריקים הסמטאות כולן שלו
אין מה למהר או לאחר
לו להשיב ניתן
את מחוגי הזמן
איזה עולם נפלא הוא היה בונה לו

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

רק להשיב ניתן
את שחלף מזמן
איך העולם אז היה משתנה
עשר שנים לפחות הוא מהלך בין הצללים
שוב ושוב סופר את הגלגלים
עשר שנים לפחות הוא מהלך בין הצללים
אין מי לאהוב או לעזוב
לו להשיב ניתן
את מחוגי הזמן
איזה עולם נפלא הוא היה בונה לו
רק להשיב ניתן
את שחלף מזמן
איך העולם אז היה משתנה
בוקר אפור באוויר הסמטאות כבר לא שלו
שוב אומרים לו לך, שוב אומרים לו בוא
בוקר אפור באוויר, שוב משנה את התמונה
שמש אט יוצאת מנדנה

קשה להאמין שבמלון היוקרה שלפנינו שכנה תחנת המשטרה העות'מנית – שהפכה למנדטורית, שהפכה לישראלית. באותה תחנה משטרה צולם אחד הסרטים הישראליים הכי חשובים והכי מצליחים בתולדות הקולנוע הישראלי – "השוטר אזולאי", בשנת 1971.

גיבורו של הסרט הישראלי הוא השוטר הכול כך ישראלי, ובעיקר האדם טוב הלב שרואה תמיד את הטוב שבאדם – ובמקרה של השוטר אזולאי זה דווקא היה בעוכריו, כי מתוך אמונה באדם הוא פספס גנבים שברחו ופושעים שוחררו.

השוטר אזולאי נכנס לליבות האנשים. הוא השיעור הקולנועי שמלמד אותנו שהעיקר הוא בן האדם שמולנו. וזו השפה שאותה דוברים גם ימי אלול ותשרי.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

תחנה מס' 5 – שער ירושלים – שער העיר

מטרות התחנה:

- עיסוק בהתחלות – גם אם הן צעד קטן, הן עדיין פתח לכול
- משמעותם של ימי הסליחות כזמן של שערים פתוחים

”אמר הקב”ה לישראל:

בני! פתחו לי פתח אחד של תשובה, כחודה של מחט,

ואני פותח לכם פתח שיהיו עגלות וקרונות נכנסות בו.”

שיר השירים רבה, פרשה ה, פסקה ב

אנחנו נמצאים בשער העיר יפו. נכון שקשה לראות היום את השער כי רק חלק ממנו שרד, ונכון שהעיר גדלה סביבנו, אבל עדיין זה השער... ומי שבא מרחוק יכול היה להשתמש בשביל שלפנינו, ומי שיצא לדרך גם.

אנחנו נמצאים בחודש אלול – משמעות המילה אלול איננה ברורה, אך יש הסבורים כי משמעה חיפש... לחפש... גם אנחנו מחפשים...

לאורך השנים רבו המצמידים למילה אלול פירוט של המילה כראשי תיבות שמתמצתים את משמעות החודש. אחד מהם: ”אני לדודי ודודי לי”.

משמעות הפסוק הזה ממגילת שיר השירים היא שיש כאן סיפור של אהבה וקירבה בחודש הזה, חודש שבו השער פתוח – ולכן בסוף ימי הסליחות, התפילה שמגיעה היא תפילת נעילה. כמו כן – אנחנו בשערי השנה החדש, ורוצים להיכנס לפתחה ברגל ימין.

לסיומה של התחנה אפשר לחלק או להציע לקבוצה מתנה – דף חדש. כשאנחנו מתחילים שנה חדשה, אנחנו פותחים דף חדש – שבו כל דבר יכול להיכתב, והכול תלוי רק בנו.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

תחנה מס' 6 – שער האמונה

מטרות התחנה:

- צידה לדרך של אמונה
- דמויותיהם של שלושת האבות בימי הסליחות

פתיחה: השמעת הפיוט "עננו".

אחד הפיוטים הידועים ביותר מימי הסליחות הוא הפיוט עננו. פיוט זה נחשב לאחד מהפיוטים המוקדמים ומחברו לא ידוע.

מדוע, לדעתכם, הפיוט מתחיל באזכורם של שלושת האבות?

אנחנו נמצאים בגן הפסגה, ולפנינו אחת מהיצירות המרשימות הפזורות ביפו – שער האמונה. את הפסל הזה יצר האומן דניאל כפרי. כפרי, שהיה אומן ישראלי בולט, יצר את הפסל הזה ב-1977. לפני שנפרש את יצירת האומנות – הזמינו את הקבוצה להסתובב סביב הפסל ולמצוא בו רמזים למי שמופיע פה.

בעמוד הצפוני של הפסל מופיעה עקדת יצחק, העקידה שמסתיימת בהבטחה:

טו ויקרא מלאך ה' אל־אברהם שנית מִרְשָׁמָיִם: טז וַיֹּאמֶר בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם־ה' כִּי יָעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת־בְּנֶךְ אֶת־יְחִידְךָ: יז כִּי־בִרְכָךְ אֲבָרְכְּךָ וְהַרְבֵּה אֶרְבֶּה אֶת־זַרְעֲךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָלוּל אֲשֶׁר עַל־שִׁפְתֵי הָיִם וְיִרְשׁ זַרְעֲךָ אֶת שְׁעַר אֵיבָיו:

בראשית כב

בעמוד הדרומי של הפסל מופיע חלום יעקב, חלום שבו ההבטחה:

יא וַיִּפְתָּע בְּמָקוֹם וַיֵּלֶן שֵׁם כִּי־בָא הַשֹּׁמֵשׁ וַיִּקְחֵל מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מְרִאשְׁתָּיו וַיִּשְׁכַּב בְּמָקוֹם הַהוּא: יב וַיַּחְלֶם סֵלֶם מַצֵּב אֶרֶץ וְרֹאשׁוֹ מִגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה וְהִנֵּה מַלְאָכִי אֱלֹהִים עֲלֵיָם וְיָרְדִים בּוֹ: יג וְהִנֵּה ה' נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אָנִי ה' אֱלֹהֵי אֲבֹרָהּ אֲבִיד וְאַלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לָךְ אֶתְנַנָּה וְלִזְרַעֲךָ:

בראשית כח

אז מה יש לנו כאן? בבסיס יש לנו את שלושת אבות האומה – היסודות והשורשים. ובשני האירועים המונצחים כאן מקבל עם ישראל ברכות לקיומו, צמיחתו – ברכות שיוצרות חיבור גם לארץ ישראל. ומעל – תחילת ההתגשמות – כיבוש יריחו. האירוע הראשון מכניסתם לארץ של בני ישראל אחרי יציאת מצרים ושנות המדבר.

שימו לב לשער עצמו, הוא מחבר בין הים – הנמל, שמי שעומד בו יכול לצפות על מדינת ישראל הגדלה והצומחת. הבטחת האבות והגשמת הבנים.

אפשר לסיים גם בפיוט "עת שערי רצון להיפתח" – העוסק בעקדת יצחק.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

תחנה מס' 7 – השטח הגדול: בגן הפסגה או בכיכר קדומים

מטרות התחנה:

- בין אדם לחברו בימי הסליחות
- זרקור על המחבר בחברה הישראלית

נתחיל בחידון – מי יודע איך אומרים את המילה "בית" ב...

השפה	איך אומרים	איך הוגים
מרוקאית	דאר	Dar
יידיש	הוייז	Hoyez
גרמנית	האוס	Haus
ערבית	בית	Beit
רוסית	דום	Dom
אנגלית	הום	Home
איטלקית	קאסה	Kasa

הרבה מילים, הרבה שפות – אך המשמעות של כל המילים היא אותה המשמעות. בראשית ימי המדינה הגיעו ליפו עולים מכל קצוות העולם. רוב ערביי יפו עזבו את העיר במלחמת העצמאות ורוב העיר העתיקה של יפו, שהייתה במצב די חרב אחרי מבצע עוגן (מאורעות 36–39) ומלחמת העצמאות, הייתה מקום שבו אפשר היה לשכן עולים ממקומות שונים. שיכונם של העולים שהגיעו מכל קצוות עולם יצר חיבור, אך לפעמים גם התמודדות. אחת התוצאות הייתה ששטחה של יפו העתיקה, השטח שהיה מקום מושבם של העולים וכונה "השטח הגדול" – הפך לשם נרדף למצוקה, פשע, עוני וכאב. אחת העדויות המרתקות למצב ביפו נמצאת בסרט "קזבלן" שאף צולם בעיר יפו. הסרט, שיצא לאור ב-1973 (ע"פ המחזה של יגאל מוסינזון מ-1954, והמחזה שהופק בעקבותיו ב-1966), מתאר את המפגש בין העולים, שלא תמיד היה פשוט. אחד משיאי הסרט הוא השיר "כולנו יהודים", שכתב חיים חפר, שמתאר את קיבוץ הגלויות ביפו – על המר והמתוק שבו. שאלו את הקבוצה: "מה מאחד את העם היהודי?" בין היתר – המועדים. לכולם יש אותו לוח שנה, ובעיקר יום הכיפורים – המאחד את רובו של העם היהודי בעצירה ובתפילה.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

כולנו יהודים

חיים חפר, דובי זלצר

כשפיזר אלוקים את עמו ישראל
בין בניו של עשיו ובין בני ישמעאל
הוא נתן לכולם שבתות וחגים
אך שכח לחלק את אותם המנהגים

ככה זה בחיים, החיים זהו שוק
כאן מרבד קסמים, כאן השד בבקבוק
כאן קונים גם אויבים
מוכרים ידידים
אך הכסף נשאר אצל היהודים

בלונים כחולים לקטנים ולגדולים
איזה גזר טרי לעיניים בריא
קציקוול, קציקוול זה יוצא מן הכלל
ירקות, ירקות, עתיקות, עתיקות,

כולנו יהודים וכל כך נחמדים
יהודים במאה אחוז
גם השורצע וגם הווזוז
לכולנו אותו אבא
מרומניה, אלג'יר וכפר סבא
ואם יש צרות ויש יסורים
אז כולנו שפה אחת מדברים
וכל ישראל, וכל ישראל
וכל ישראל חברים

אדוני בוא תראה איזה יופי סחורה
זה חזק כמו ברזל
זה בכלל לא נקרע
אם לא טוב, אדוני
כסף בחזרה
או ש"שמע ישראל" תקרא
אתה חמור

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

אתה נבל

אתה גנב

אתה שפל

אתה חזיר

אתה שמן

אתה נבזה

איזה מן יהודי הוא זה

כולנו יהודים...

אדוני תסתכל איזה כד

באמת זה דבר מיוחד

וממנו שנה הכליף מבגדד

הן לפני שבוע אחד

אתה חמור

אתה טיפש

אתה נבל אתה גנב

אתה רמאי

אתה שפל

אתה חזיר

אתה שמן

אתה נבזה

איזה מן יהודי הוא זה

כולנו יהודים...

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

תחנה מס' 8 – שער רעמסס

מטרת התחנה:

- לדבר קצת על תעוזה וחשיבה מחוץ לקופסה, בראש השנה ובכלל...

אפשר להתחיל עם השיר הבא:

על הדשא

טל וגשם

ושנה טובה

ובדלת

אור ותכלת

של היום הבא

מן הלוח

דף שלוח

חדשות טובות

מגיעות על

כנף הרוח

אל הלבבות

אולי אם השנה תהיה טובה

נשכח דרכי מדון ואכזבה

ויחד לצלילי השיר הבא

נרקוד כולנו

אולי נשלח ברכה- אולי גלויה

אולי בכלל נשיר הללויה

נדמה שהשנה הזו תלויה

בעצם בנו

לא שכחתי

איך הלכתי

בדרכי אכזב

מחפשת

חן וחסד

בתחילת הסתיו

מתרגשת ופוגשת

אנשים וטף

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

ובונה

איתם ביחד

בית משותף

אולי אם השנה תהיה טובה...

על הדשא

טל וגשם

ושנה טובה.

מישהו יודע מה שמו של השיר?

פשוט – שנה טובה.

והאשה שחיברה את המילים והמנגינה שלו היא נעמי שמר. שימו לב לשורה אחת מתוך השיר: "נדמה שהשנה הזו תלויה בעצם בנו".

אנחנו נמצאים מול שער רעמסס, שער ששוחזר לפי חלקים של שער ועליו כתב הירוגליפי. השער המקורי מתואר למאה ה-13 לפנה"ס.

לא רק ביפו נמצאו ממצאים המחברים אותה למצרים. גם במצרים נמצאו כתובות שבהן מוזכרת העיר יפו. כל אלה משמשים עדות לימים שבהם המצרים שלטו על המרחב הארצישראלי בכלל ועל יפו בפרט.

אומנם אנו נמצאים מול שחזור של שער מימי רעמסס השני, אבל אם אנחנו כבר עומדים ליד ממצא עם חיבור מצרי – זו הזדמנות לספר על האירוע המפורסם שהתחולל בימי תחותמס השלישי. (שימו לב לא ליצור ערבוב בין ימי רעמסס לימי תחותמס.)

בין מסורות שונות שנותרו בכתבים המצריים מופיע סיפור כיבוש יפו בימי תחותמס השלישי (המאה ה-15 לפנה"ס). יש הטוענים כי הסיפור הוא אגדי ומטרתו לפאר את דמותו של פרעה. אחרים ראו בדברים מקור דומה למדי לסיפור הסוס הטרויאני (אם כי קדום לו), ואומנם חלק מן המקור לא נשמר טוב – אך הוא דוגמה נהדרת לתעוזה וחשיבה מחוץ לקופסה של שר הצבא של תחותמס, ששמו היה צחותי.

[כאן אפשר לספר – בצורה פרונטלית או בהצגה – את סיפור כיבוש יפו.]

צחותי הצליח למצוא דרך יצירתית להיכנס אל העיר יפו ולכבוש אותה. כך גם אנחנו – לעיתים צריכים למצוא פתרון יצירתי למציאות, ולהתחדש בפתרון לא רגיל. זה נכון כל ימות השנה, וזה מתחבר בצורה נפלאה לימי חשבון הנפש שימי אלול ותשרי מביאים אלינו. או במילותיה של נעמי שמר: "נדמה שהשנה הזו תלויה בעצם בנו".

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

תחנה מס' 9 – עץ תפוז מרחף

מטרת התחנה:

• עיסוק בשורשים ובמחבר בחברה הישראלית

אפשר לפתוח בקטע קריאה מתוך הנסיך הקטן:

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה-עָשָׂר: פֶּרֶחַ בּוֹדֵד בְּמִדְבָּר

הַנְּסִיךְ הַקָּטָן עָבַר בְּמִדְבָּר וְלֹא פָגַשׁ בְּדַרְכּוֹ אֶלְאָ פֶּרֶחַ יָחִיד בְּעַל שְׁלֶשָׁה עָלֵי כּוֹתֶרֶת, פֶּרֶחַ דָּל וְעָלּוּב.

– שְׁלוֹם! – אָמַר הַנְּסִיךְ הַקָּטָן.

– שְׁלוֹם! – הִשִּׁיב הַפֶּרֶחַ.

– הֵיכֵן בְּנִי-הָאָדָם? – שָׁאַל הַנְּסִיךְ הַקָּטָן בְּאֲדִיבוּת.

הַפֶּרֶחַ רָאָה פְּעַם שִׁינָה שֶׁעָבְרָה בְּמִדְבָּר.

– בְּנִי-הָאָדָם? – שָׁאַל הַפֶּרֶחַ, – סְבוּרָנִי, כִּי מִסְפָּרָם אֵינִי עוֹלָה עַל שְׁשָׁה אוֹ שְׁבַעָה. רָאִיתִי אוֹתָם לִפְנֵי

שָׁנִים. אֵךְ מִי יוֹדֵעַ הֵיכֵן לְמַצָּאֵם? הֵם חוֹלְפִים עִם הָרוּחַ. אֵין לָהֶם שָׂרָשִׁים וְדָבָר זֶה מְכַבֵּד עָלֵיהֶם

מְאֹד.

– שְׁלוֹם! – אָמַר הַנְּסִיךְ הַקָּטָן.

– שְׁלוֹם! – עָנָה הַפֶּרֶחַ.

הַנְּסִיךְ הַקָּטָן, מאת: אנטואן דה סנט-אכזופרי; תרגום מצרפתית: אריה לרנר. מתוך אתר פרויקט

בן יהודה

אנחנו נמצאים ליד עץ התפוז המרחף, יצירתו של האומן הישראלי רן מורין מ-1993. מורין הוא

אומן שמשלב צמחים חיים ביצירתו, כך בפארק עצי הזית ברמת רחל, כך בעץ הנטוי

באוניברסיטה העברית ועוד.

העיר יפו היא, כאמור, שער – שער כניסה ושער יציאה. אחד הדברים המרכזיים שיצאו דרך יפו

היו התפוזים. התפוז הוא אחד הסמלים של יפו, ותפוזי JAFFA, שחלקם גודלו באזור וחלקם

יוצאו דרך נמל יפו, הפכו עם השנים למותג ישראלי חזק. אך בשונה מרוב עצי התפוז בעולם, עץ

תפוז זה הוא מרחף, ואין לו שורשים.

מה לדעתכם מנסה האומן לומר בדרך זו?

האדם מחפש משמעות, מחפש שורשים, בלי שורשים – קשה מאוד, ואולי בלתי אפשרי, לחיות.

ישנה אגדה אורבנית המתארת את ביקורו של וינסטון צ'רצ'יל בתל אביב ב-1921. דיזנגוף, ראש

הוועד של תל אביב, התרגש מביקורו של שר המושבות הבריטי, והיה מעוניין שבביקור יצעדו

האורחים לצידו בשדרות מוריקות ובהן עצים גבוהים, קצת כמו באירופה. תל אביב הייתה אז

צעירה, ובוודאי שאחרי מלחמת העולם הראשונה לא היו עצים כאלה במקום, על כן ביקש דיזנגוף

לכרות עצים ממקומות אחרים ו"לתקוע" אותם בשדרות רוטשילד, וכך היה.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

ביום הביקור הגיעו המונים לחזות במחזה המרהיב, אך מרוב צפיפות, החל הקהל גם לטפס על העצים, ואלו החלו לקרוס בזה אחר זה. צ'רצ'יל הסתכל על הכול בעין מחויכת ואמר: "מיסטר דיזנגוף, בלי שורשים שום דבר לא יצמח פה".

הימים הנוראים אלה ימים של חזרה למקורות, לשורשים, לתפילות ופיוטים מבית אבא. (אפשר לסיים בשיר "ניגונים" של פניה ברגשטיין)

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

תחנה מס' 10 – יונה הנביא

מטרות התחנה:

- עיסוק בנושא התשובה, הבנת המושג ומשמעותו
- דמותו של יונה הנביא בימי הסליחות ובחגי תשרי

מי שְׁעָנָה לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בְּהַר הַמִּזְרִיחַ הוּא יַעֲנֵנוּ.
מי שְׁעָנָה לְיִצְחָק בְּנוֹ כְּשֶׁנֶּעֱקֵד עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, הוּא יַעֲנֵנוּ.
מי שְׁעָנָה לְיַעֲקֹב בְּבֵית אֵל, הוּא יַעֲנֵנוּ.
מי שְׁעָנָה לְיוֹסֵף בְּבֵית הָאֲסוּרִים, הוּא יַעֲנֵנוּ.
מי שְׁעָנָה לְאַבְרָהָם עַל יַם סוּף, הוּא יַעֲנֵנוּ.
מי שְׁעָנָה לְמֹשֶׁה בְּחוֹרֵב, הוּא יַעֲנֵנוּ.
מי שְׁעָנָה לְאַהֲרֹן בַּמִּחֲתָה, הוּא יַעֲנֵנוּ.
מי שְׁעָנָה לְמִיכָאֵל בְּקוֹמוֹ מִתּוֹךְ הָעֵדָה, הוּא יַעֲנֵנוּ.
מי שְׁעָנָה לְיִהוֹשֻׁעַ בְּגִלְגָל, הוּא יַעֲנֵנוּ.
מי שְׁעָנָה לְשִׁמְשׁוֹן בְּמַצָּפָה, הוּא יַעֲנֵנוּ.
מי שְׁעָנָה לְדָוִד וְלְשִׁלְמֹה בְּנוֹ בִּירוּשָׁלַיִם, הוּא יַעֲנֵנוּ.
מי שְׁעָנָה לְאַלְיָהוּ בְּהַר הַכֶּרֶמֶל הוּא יַעֲנֵנוּ.
מי שְׁעָנָה לְאַלְיָשָׁע בִּירִיחוֹ, הוּא יַעֲנֵנוּ.
מי שְׁעָנָה לְיוֹנָה בְּמַעַי הַדָּגָה, הוּא יַעֲנֵנוּ.
מי שְׁעָנָה לְחִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה בְּחִלּוֹ הוּא יַעֲנֵנוּ.
מי שְׁעָנָה לְחִנְנִיָּה מִיִּשְׂרָאֵל וְעֶזְרִיָּה בְּתוֹךְ כְּבֹשֶׁן הָאֵשׁ, הוּא יַעֲנֵנוּ.
מי שְׁעָנָה לְדָנְיָאֵל בְּגֹב הָאֲרָיִים הוּא יַעֲנֵנוּ.
מי שְׁעָנָה לְמַרְדֵּכַי וְאַסְתֵּר בְּשׁוֹשַׁן הַבִּירָה, הוּא יַעֲנֵנוּ.
מי שְׁעָנָה לְעֶזְרָא בְּגֻלָּה, הוּא יַעֲנֵנוּ.
מי שְׁעָנָה לְכָל הַצַּדִּיקִים וְהַחֲסִידִים וְהַתְּמִימִים וְהַיִּשְׁרִים, הוּא יַעֲנֵנוּ.

אחד הפיוטים בסליחות ובתפילות הימים הנוראים בקהילות אשכנז הוא הפיוט הזה. בין הדמויות שמוזכרות כאן הוא יונה הנמצא במעי הדג, יונה שמחובר מאוד לימי אלול ותשרי, וראו – הוא ממש כאן בפסל שלפנינו.

באמצע שנות ה-80 יצרה האומנית אילנה גור את הפסל "לווייתן", שנמצא מולנו. חיבורו של הפסל דווקא ליפו לוקח אותנו לסיפורו של יונה הנביא שמנסה לברוח מדבר האל על ידי יציאה מנמל יפו – שהרי כבר אמרנו: יפו היא שער.

האונייה ועליה יונה נקלעת לסערה, ויונה הנביא מבין כי הסערה היא בגללו, וכי לא יצליח לברוח משליחותו. כך מבקש הנביא שיזרקוהו לים ובים נבלע על ידי דג גדול – (בספר יונה מתואר דג גדול, אך במסורות עממיות קשרו את העניין ללווייתן). יונה נמצא בבטן הדג שלושה ימים, ומשם מתחיל תהליך של תפילה ותשובה, שמסתיים כשהדג מקיא את יונה ליבשה.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

יונה הפך להיות לסמל של התשובה – כאדם ששב אל עצמו ואל המעשים הנכונים – עד כדי כך שאת ספר יונה קוראים במהלך יום הכיפורים עצמו.

כשיונה נמצא באונייה במהלך הסערה – קורא אליו רב החובל ואומר לו :

א,ה וייראו המלחים, ויזעקו איש אל-אלהיו, ויטלו את-הפלים אשר באניה אל-הים, להקל מעליהם ; ויונה, ירד אל-ירכתי הספינה, וישכב, ויִרְדָּם . א,ו ויקרב אליו רב החבל, ויאמר לו מה-לך נִרְדָּם ; קום, קרא אל-אלהיך--אולי יתעשת האלהים לנו, ולא נאבד

וזה הבסיס לאחד מפיוטי הסליחות הידועים ביותר. פיוט שפותח את סדר הסליחות בסליחות בנוסח הספרדי :

בְּן אָדָם מַה לָּךְ נִרְדָּם קוּם קְרָא בְּתַחֲנוּנִים
שִׁפְךָ שִׁיחָה דְרֹשׁ סְלִיחָה מֵאֲדוֹן הָאֲדוֹנִים
רַחֵץ וּטְהַר וְאֵל תֵּאֲחָז בְּטָרֶם יָמִים פּוֹנִים
וּמִהֲרָה רוּץ לַעֲזָרָה לִפְנֵי שׁוֹכֵן מַעוֹנִים
וּמִפְשָׁע וְגַם רָשָׁע בָּרַח וּפְחַד מֵאֲסוּנִים
אָנָּה שְׁעָה שְׁמֶךְ יוֹדְעֵי יִשְׂרָאֵל נֶאֱמָנִים
לָךְ אֲדֹנֵי הַצְדָּקָה וְלָנוּ בִּשְׁתַּת הַפָּנִים

עֲמִד כְּגִבֹר וְהִתְגַּבֵּר לְהִתְנַדֹּת עַל חַטָּאִים
יְהֵא אֵל דְּרֹשׁ בְּכַבֵּד רֹאשׁ לְכַפֵּר עַל פְּשָׁעִים
כִּי לַעֲוֹלָם לֹא נִעְלָם מִמֶּנּוּ נִפְלְאִים
וְכָל מֵאֲמָר אֲשֶׁר יֵאָמֵר לִפְנֵי הֵם נִקְרָאִים
הַמְרַחֵם הוּא יִרְחַם עָלֵינוּ כְּרַחֵם אָב עַל בָּנִים
לָךְ אֲדֹנֵי הַצְדָּקָה וְלָנוּ בִּשְׁתַּת הַפָּנִים

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

תחנה מס' 11 – בית הכנסת של עולי לוב

מטרות התחנה:

- הדאגה של אדם לאדם
- חשיבות הכנסת האורחים
- הקו המחבר בין העם היהודי – בין הארץ לגולה

העיר יפו ידעה זמנים טובים יותר וזמנים קשים יותר, כך גם הקהילה היהודית של יפו – שידעה זמנים טובים יותר ופחות.

בתקופה הממלוכית נהרסה יפו עד היסוד, במסגרת הרס ערי החוף שהובילו הממלוכים. במאות השנים שאחרי ההרס הזה אנחנו שומעים ממקורות שונים על הרס ביפו. הרס זה מעיד על ניסיונות בנייה והתיישבות במקום – שהרי אם לא נבנה כלום, אין את מה להרוס. במהלך המאה ה-17 החל בהדרגה תהליך שיקומה של העיר. כך החלה העיר להיבנות שוב ובהדרגה אף לשגשג, עם תושביה המוסלמים והנוצרים. לצד כל אלה – לא התקיימה במקום קהילה יהודית, וכמעט ולא גרו במקום יהודים. מתי חזרו היהודים לגור בעיר ואף להקים בה קהילה? על מנת לענות על כך, נרחיק מעט – לירושלים מחד ולקושטא מאידך.

בעקבות משבר שידעה הקהילה היהודית בירושלים במאה ה-18, הוקם בקושטא (איסטנבול של ימינו) "ועד פקידי קושטא". מרגש לראות איך למרות המרחק הרב בין ירושלים לקושטא הוקם גוף שכל כולו מוקדש לתמיכה בין יהודים. זוהי עדות מרגשת לערבות הדדית יהודית משני עברי הים התיכון.

בעקבות הסיוע של ועד פקידי קושטא לקהילה בירושלים התאוששה הקהילה, וכך יכולים היו יהודי מרחבי העולם לעלות שוב ולבקר בעיר הקודש. גם כאן אותו ועד ארגן את אותן אוניות שהיו מגיעות עם עולי הרגל לארץ, ומאותה תפיסה – הוועד דאג גם לחאן לעולי הרגל בהגיעם ליפו לפני שימשיכו לירושלים, ובחאן, מעבר למקום לינה ומאכל היה גם בית כנסת ועוד. האדם שעמד מאחורי היוזמה להקמת החאן היה הרב יעקב בן דוד זונאנה – ולכן כונה החאן "החאן של זונאנה".

האכסניה הוקמה סביב 1740, ושנים ספורות לאחר מכן שימשה את היהודים רק שלושה ימים בשנה, ונראה שבהדרגה גם זה כבר לא היה. עדות מסוימת לכך נמצאת בכתביו של רבי שמחה מזאלאזיץ:

"עד שנדב לבו של רבי יעקב בן דוד זאנט, ובנה חומה בית אכסניא והוציא עליה כמה אלפים, ואז הייתה ליהודים אורה ומנוחה ומקום ללון. וכל השנה דרים שמה ערביים, ובכל זאת אין מניחין עתה את היהודים העולים מן הים ליפו רק ג' ימים לנוח באכסניא זו"

רבי שמחה מזאלאזיץ, אהבת ציון

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

רק כמה עשרות שנים אחר כך יקים מחדש ישעיהו אגיימן את הקהילה היהודית שבראשה יעמוד רבי יהודה הלוי מרגוזה. על כך עוד נרחיב.

[חשוב להתייחס בתחנה זו למציאתו של המקום שחשבו שנהרס ואיך הבית היהודי של המאה ה-18 שתואר כאן, חזר להיות שוב בית יהודי – והפעם כבית הכנסת של עולי לוב]

אנחנו נמצאים ב"טיפטוף הראשון" של הנוכחות היהודית ביפו בעת החדשה, ובאופן מרגש ויפואי מאוד – היא קשורה להכנסת אורחים ולדאגה היהודית בין אדם לחברו.

אפשר לסיים בשיר "צל ומי באר", שנכתב אומנם על ידי ההעפלה לארץ בתקופת המנדט, אך ברוח זו הוקמה האכסניה הזו.

קישור לשיר:

<https://shironet.mako.co.il/artist?type=lyrics&lang=1&prfid=4763&wrkid=2698>

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

תחנה מס' 12 – כיכר קדומים

מטרות התחנה:

- חשיבות הדברים המהירים אותנו – שנמצאים קרוב אבל לא שמים לב אליהם
- חיבור לשורשים

נתחיל בסיפור (אפשר לספרו פרונטלית, או בצורה של הצגה):

האוצר מתחת לגשר

נוהג היה רבי שמחה בונים מפשיסקה לומר כי כל חסיד הנוסע בפעם הראשונה לבקר איזה צדיק ולהיות בחברתם של חסידים, צריך תחילה לשמוע את הסיפור על רבי אייזיק בן יוקל' הלוא זה ר' אייזיק מקרקוב אשר בנה בעיר זו בית הכנסת הקרוי על שמו: "ר'ב-אייזיק-ר'ב-יוקל'יס שול". וזהו הסיפור:

כמה פעמים חלם ר' אייזיק כי עליו לנסוע לעיר פראג, ושם סמוך לחצר המלך מתחת לגשר, עליו לחפור באדמה, ואם יעשה כן ימצא אוצר גדול ויתעשר. נסע ר' אייזיק לפראג והלך אל הגשר הסמוך לחצר המלך. אבל עמדו שם חיילים על משמרתם יומם ולילה, ופחד ר' אייזיק לחפור באדמה ולחפש את המטמון. מרוב צער על הדרך הארוכה שעשה לשווא ועל שישבו לביתו בחוסר כול, החל ר' אייזיק לצעוד סמוך לאותו הגשר לכאן ולכאן, כשהוא עסוק במחשבותיו. כך עשה כל אותו היום, ורק כשירדה החשכה הלך לישון באכסניה. כך עשה גם ביום השני וביום השלישי. בשעת בוקר מוקדמת היה הולך אל המקום, מטייל ומשוטט בו, עסוק במחשבות קודרות, ורק לעת ערב היה עוזב את המקום. הקצין הממונה על חיל המשמר שבמקום, הבחין ביהודי העני ההולך וסובב את הגשר יום יום, והוא כולו כפוף ונתון בצער גדול. קרא לו הקצין שיבוא אליו ושאל אותו במלים רכות: "מה אתה מחפש? ולמי אתה מחכה במקום זה כבר כמה ימים?"

סיפר לו ר' אייזיק את כל העניין, כיצד חלם כמה לילות ברציפות כי כאן טמון אוצר גדול, וכי למטרה זו טרח ובא עד פראג. אז צחק הקצין ואמר לו: "האם היה כדאי שתיסע דרך ארוכה כל כך רק בגלל חלום? מי מאמין בכלל לחלומות? הנה גם אני חלמתי שעליי לנסוע לקרקוב, וכי שם ישנו אדם ששמו 'אייזיק-ר'ב-יוקל'יס', ואם אחפור בביתו של יהודי זה תחת התנור והכיריים אמצא אוצר גדול. האם אפשר להאמין לחלומות? הלוא אין בהם ממש! ולחשוב כי לשם כך אסע עד קרקוב! ואתה – שטות גדולה עשית שבאת לכאן".

כשמע ר' אייזיק את דברי הקצין, הבין כי כל נסיעתו אל המקום לא הייתה אלא כדי שישמע דברים אלו, וידע כי האוצר אינו נמצא כאן אלא בביתו. כעת עליו לחפור בביתו ולחפש את האוצר. חזר ר' אייזיק לביתו וחיפש תחת התנור והכיריים, ואכן מצא את האוצר והתעשר.

מכספו זה בנה את בית הכנסת הקרוי על שמו – "ר'ב-אייזיק-ר'ב-יוקל'יס שול". "אכן כך הדבר", הוסיף ר' בונים מפשיסקה, "כל חסיד צעיר ראוי לו שידע, כי כשיגיע אל הרבי או

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

הצדיק יגלה כי האוצר אינו שם, ואין לו דבר לחפש אצל הרבי, אלא בביתו. וכשיבוא אל ביתו – שם יחפש ויחפור ככל יכולתו, ובוודאי שימצא. כפי שנאמר: "יגעת ומצאת – תאמין" (על פי תלמוד בבלי, מגילה, דף ו עמוד ב). ועוד נאמר: "כִּי קָרוֹב אֱלֹהֵי הַדָּבָר מְאֹד" (דברים ל, יד). קרוב אליך הדבר – קרוב ממש!"

מתוך האתר זושא:

<https://zusha.org.il/story/%D7%94%D7%90%D7%95%D7%A6%D7%A8-%D7%9E%D7%AA%D7%97%D7%AA-%D7%9C%D7%92%D7%A9%D7%A8>

לפעמים, אנחנו לא יודעים מה נמצא לנו ממש מתחת לאף... ככה זה ממש כאן, בכיכר קדומים. במראה ראשון, אנחנו נמצאים ברחבה גדולה, סביבנו בתי קפה, חנויות ועוד, אך מתחת לאף – מתחת לאדמה – יש לנו כאן משהו שמחבר אותנו לתקופות קדומות, ולשורשים שלנו, ולכן שם המקום שבו אנחנו נמצאים נקרא כיכר קדומים.

יפו נזכרת במקורות היסטוריים מגוונים: התנ"ך, כתבים מצריים, כתבי יוסף בן מתתיהו ועוד. בחפירות ארכיאולוגיות מצאו כאן שרידים מרתקים מתקופות שונות. אחד הממצאים הוא כתובת מהתקופה הרומית שבה כתוב "יהודה אגרינימוס", עדות ככל הנראה לאדם יהודי שעסק בענייני אגרונומיה וכלכלה – אולי מדד משקלי סחורות. והינה כך בחפירות ארכיאולוגיות מצאנו דרישת שלום מאדם יהודי שחי ביפו לפני כ-2,000 שנה.

והחיבור מכאן הוא לימי אלול ותשרי ימים שבהם אנו שבים אל עצמנו, אל מי שאנחנו, ואל כל הטוב שבנו. אל כל מה שחבוי בנו – ממש מתחת לאף.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

תחנה מס' 13 – מזרקת המזלות

מטרת התחנה:

• חיבור ללוח שנה ולמעגל השנה

בשנת 2011 הוצבה כאן מזרקת המזלות, שיצרו אותה הפסלים ורדה גבעולי ואילן גלבר כחלק מפיתוחה של יפו העתיקה, בצורה כזו שהמוטיב החוזר הוא המזלות השונים.

בואו נמצא את המזלות של החודשים הבאים

תשרי – מאזניים

חשוון – עקרב

כסלו – קשת

טבת – גדי

שבט – דלי

אדר – דגים

ניסן – טלה

אייר – שור

סיוון – תאומים

תמוז – סרטן

אב – אריה

אלול – בתולה

אומנם אין התאמה מלאה בין חודשים עבריים או לועזיים לבין מזלות – אך החיבור הוא חיבור מוכר ורווחה בהווה הישראלית. במזרקה שלפנינו כל חודש מיוצג על ידי מזל אחר. ישנה דרך נוספת לסמל את החודשים השונים – דרך שלמידה אותנו נעמי שמר בשיר שנים עשר ירחים (אפשר לתת לקבוצה להשלים כל אלמנט שמחובר לחודש מסוים):

בתשרי נתן הדקל

פרי שחום נחמד

בחשוון ירד יורה

ועל גגי רקד

בכסלו נרקיס הופיע

בטבת ברד

ובשבט חמה הפציעה

ליום אחד.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

באדר עלה נוחות

מן הפרדסים

בניסן הונפו בכוח

כל החרמשים

באייר הכל צמח

בסיוון הבכיר

בתמוז ואב שמחנו

אחר קציר

תשרי, חשוון, כסלו, טבת

חלפו, חלפו ביעף

גם שבט, אדר, ניסן, אייר,

סיוון, תמוז ואב

ובבוא אלול אלינו

ריח סתיו עלה

והתחלנו את שירנו

מהתחלה.

בחודש אלול מתחילים הכול מהתחלה. השנה היא דבר שאיננו נגמר אף פעם, רגע סיומו הוא ההתחלה החדשה.

להרחבה אפשר לקרוא באתר הספרנים של הספרייה הלאומית מעט על השיר והיווצרותו:

[/https://blog.nli.org.il/sipur-12months-shemer](https://blog.nli.org.il/sipur-12months-shemer)

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

תחנה מס' 14 – תותחי נפוליאון

מטרות התחנה:

- עיסוק בנושא ההתחדשות וחשיבותה
- חיבור להיסטוריה כגורם מחבר

(אם מדובר בקבוצה עם ילדים אפשר להתחיל את התחנה בהצגה קצרה, אפשר להציג לקבוצה – או לתת את התפקידים לאימא וילד בקבוצה ☺)

ילד אוחז בידו עט...

ילד: "אימא, אני כל כך אוהב..."

אימא: אותי? אתה כזה מתוק! גם אני כל כך אוהבת אותך!

ילד: לא, אימא, אני כל כך אוהב את העט החדשה! תראי איזו עט נהדרת. היא גם כותבת, היא גם מציירת, היא גם... מקשקשת... הרבה זמן לא ראיתי עט טובה כל כך... אין על העט החדשה!

אימא: מתוקי, אני שמחה לשמוע, אבל אתה זוכר מה אמרנו רק אמש?

ילד: מה זה אמש?

אימא: אתמול... דיברנו על כך שנכון לדבר בעברית נכונה! ועט, מתוק שלי, הוא עט חדש... ולא עט חדשה.

ילד: אימא, המורה שלי הכי יודעת עברית בעולם!!! והיא סיפרה לנו על העט החדשה... אז כנראה שכן אומרים עת חדשה!

האימא פונה לקהל ושואלת: גם אני וגם המורה של הילד שלי צודקות. מי יכול להסביר לי למה?

משמעות המילה עת – באות ת' – היא זמן, ואכן נכון לומר "העת החדשה".

והינה אנחנו נמצאים ליד פסלו של מי שיש הטוענים שהביא לארץ ישראל את העת החדשה. בהיסטוריה המערבית מחלקים את ההיסטוריה לשלוש תקופות: העת העתיקה, ימי הביניים והעת החדשה. במקומות שונים בעולם העת החדשה החלה בזמן אחר... ובארץ ישראל – רבים רואים במסע של נפוליאון לארץ ב-1799 את ראשית העת החדשה.

נפוליאון חלף בארץ במסע כיבושים קצר ואכזרי בדרכו צפונה. הוא שעט במישור החוף ונעצר מול חומות עכו. בדרך צפונה כבש את יפו, וגם בדרכו דרומה חזרה למצרים, אחרי כישלון כיבוש עכו, הרס שוב את מה שנותר בעיר יפו.

אז מדוע נחשב מסע זה לראשית העת החדשה בארץ? כי במסע הביא עימו המצביא הצרפתי אנשי מדע ורפואה שהכניסו רעיונות חדשים ומחקר מודרני לארץ (כך, למשל, יש הסבורים כי בדי כותנה שהרופאים הצרפתיים הביאו מעזה לחבישה סטרילית של פצעים – בדי עזה – הם ראשיתם של פדי גזה).

העת החדשה הביאה עימה דברים טובים לצד דברים מורכבים – ונאחל לעצמנו שהשנה החדשה שתמיד יש בה ההתחדשות והתרגשות תביא בכנפיה בשורות טובות.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

אפשר לסיים בשירה של לאה גולדברג – העוסק בזכות להתחדש.

תפילה / לאה גולדברג

לְמַדְנִי, אֱלֹהִי, בְּרֶךְ וְהִתְפַּלֵּל
עַל סוּד עֵלְהָ קָמֶל, עַל נֶגֶה פְּרִי בָּשִׁל,
עַל הַחֲרוּת הַזֹּאת: לְרָאוֹת, לְחוּשׁ, לְנֶשֶׁם,
לְדַעַת, לְיַחַל, לְהַכְשִׁיל.

לְמַד אֶת שְׁפָתוֹתַי בְּרֶכֶה וְשִׁיר הַלֵּל
בְּהִתְחַדֵּשׁ וּמִנְדֵּשׁ עִם בֶּקֶר וְעִם לֵיל,
לְבַל יִהְיֶה יוֹמִי הַיּוֹם כְּתִמּוּל שְׁלֵשׁוֹם.
לְבַל יִהְיֶה עָלַי יוֹמִי הָרֵגֶל.

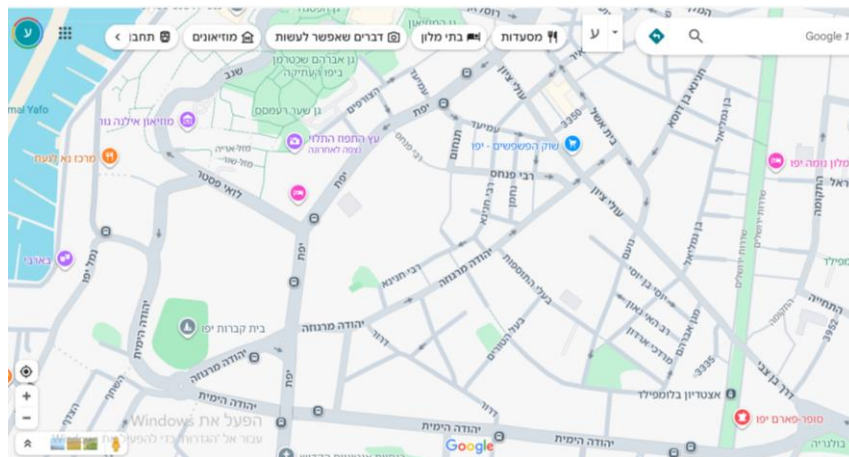
כמו כן – אפשר בתחנה זו לשלב או להדריך על נושא אחר שקשור בנפוליאון. ישנו סיפור עממי שמתאר את נפוליאון בזמן שמשל בצרפת, הולך ורואה יהודים בבית כנסת אבלים ומתאבלים. בעקבות כך שאל אותם: על מה אתם אבלים? והם השיבו: על בית מקדשנו שחרב. שאל אותם: מתי הוא חרב? והם ענו: לפני למעלה מ-2,000 שנה. ועל כך הגיב כי עם שזוכר בצורה כזו וכואב בצורה שכזו – ימשיך לעמוד למול הכול. או במילותיו של יגאל אלון: "עם שאינו מכבד את עברו, ההווה שלו דל ועתידו לוט בערפל".

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

תחנה מס' 15 – חצר היהודים

מטרות התחנה:

- ערבות הדדית
- לקיחת יוזמה ואחריות חברתית
- דמותו מעוררת ההשראה של רבי יהודה הלוי מרגוזה (מהעיר רגוזה)

לא רחוק מאיתנו ביפו, ישנם מגוון רחובות שנושאים את שמותיהם של חכמים מתקופת המשנה והתלמוד. כך רחוב רבי חנינא, רחוב רבי פנחס, רחוב רב האי גאון, רחוב יוסי בן יוסי, וביניהם – גדול וארוך מהם – רחוב יהודה מרגוזה. רבים עוברים ברחוב זה ואפילו רואים את שלט הרחוב מתורגם לאנגלית ואינם יודעים כי יש כאן טעות מושרשת...

ובעצם לא יודעים שהפכו את עיר המוצא של אותו אדם לשם משפחתו. אך בעיקר לא יודעים באיזה אדם חשוב מדובר.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

סיפורם של יהודי יפו הוא סיפור לא פשוט. יחד עם סיפורה הסוער של העיר, סוערים מאוד חייהם של היהודים ביפו.

לאחר שבמאה ה-18 אפשר לראות ניצנים של חזרת היהודים ליפו (ראו ערך סיפורו של חאן ונאנה – תחנה מספר 11), אלה ניצנים שלא הצליחו להתפתח לפרח ופרי. בראשית המאה ה-19 משהו אחר קורה. בראשית המאה ה-19 קונה סר ישעיהו אגיימן חצר, וכך מתחילה הקמתה של חצר היהודים ויצירתה של קהילת יהודי יפו.

מי שהגיע אל העיר מעט אחרי קניית החצר, הפך לאחת הדמויות החשובות בתולדות הקהילה היהודית ביפו ובראשית ימי הציונות בכלל.

רבי יהודה הלוי מרגוזה – היה אדם שהיה מהעיר רגוזה (כיום דוברובניק שבקרואטיה), ובמרוצת השנים הפכו רבים את שם עיר הולדתו לשם משפחתו בטעות.

לאחר שעלה לארץ, גר בירושלים ואף שימש שם כרב, יצא הרב יהודה הלוי למסע לקושטא, מסע ששינה את חייו – כי שם הוא פגש את הרב יהודה ביבאס שדיבר על חזרת יהודים לציון עוד בראשית המאה ה-19.

בהשראת הרב ביבאס מגיע רבי יהודה הלוי ליפו, ומתחיל לבנות במקום קהילה יהודית. הוא דואג לאכסניה ליהודים שעולים ומבקרים בארץ, הוא דואג למוסדות הקהילה ועוד.

לצד זאת מחליט רבי יהודה הלוי שיש צורך בידיים יהודיות בחקלאות, מה שלא היה מקובל בכלל. וכמו בכל מעשיו – הוא לא מחכה לאיש, אלא קונה שטח ונוטע בו פרדס, לימים פרדס מונטיפיורי, וזו עבודת החקלאות היהודית הראשונה בעת החדשה.

רבי יהודה הלוי מרגוזה היה האיש הנכון בזמן הנכון במשך השנים הארוכות שבהן עמד בראש הקהילה והפך אותה לאחת הקהילות החשובות בארץ. ובעצם בלי שידע, הכשיר את הקרקע לעלייה הראשונה ולאילו שבאו אחריה בקליטת העולים שהגיעו דרך נמל יפו.

בין אינסוף הכתרים שאפשר לקשור לדמותו של האיש הנשכח הזה – ראוי לציין שקהילת יהודי יפו הייתה הראשונה בארץ שהייתה משותפת לספרדים ואשכנזים.

דמותו של רבי יהודה הלוי מרגוזה הייתה דמות מחברת, כזו שראתה את צורך האדם והקהילה ולא שקטה עד שהצליחה לשנות ולהוביל מהלכים.

נדמה לי שאפשר לסכם את פועלו בשיר שכתב חיים גורי, שיר שלא מעט מצטטים ממנו בימי המלחמה הנוכחית – ונדמה כי הוא מתאים מאוד לדמותו של רבי יהודה הלוי מרגוזה:

בוא קצת שקט / חיים גורי

בוא קצת שקט, בוא קצת ששמו

מגיע לך,

הכל כל כך צועק פה, לא גמור.

מה שלומך?!

שואלים אותי ברחוב

אנשים למיניהם-

שלומי בשלום עמי,

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

אָנִי מְשִׁיב לָהֶם,
וְאֵז פּוֹלָטִים הֵם אֶנְחָה קֶצֶר
כְּשֶׁתִּפְּסִים לַעֲתָ צָרָה.
יִהְיֶה טוֹב! אָנִי מִבְּטִיחַ.
כְּאִישׁ סוֹדוֹ שֶׁל הַמְּשִׁיחַ.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

תחנה מס' 16 – תצפית לים

מטרת התחנה:

• ברכה לאחדות העם

יוסי בנאי התחיל את שירו "ספירת מלאי" במילים: "מדינה אחת, פעמיים ים...", והינה אנחנו עומדים מול הים הגדול של ארצנו – הים התיכון.

הים הוא חלק משמעותי מהמרחב וגם מהמסורות השונות הקשורות לימים הנוראים. איך למשל?

אחת התפילות הלא רגילות במחזור התפילות היהודי היא תפילת תשליך, שבה אנחנו מבקשים כי עוונותינו יושלכו למצולות הים. יונה הנביא, שהוא אחת הדמויות הבולטות בימי התשובה, בורח לים, נבלע על ידי דג גדול, ושם מתחילה תשובתו.

ועוד ועוד.

אך לים יש גם חוף, והוא לא פחות חשוב.

בסופה של עקידת יצחק, שמוזכרת לא פעם גם בתפילות ראש השנה וגם בתפילות יום הכיפורים וגם בסליחות, מקבל אברהם אבינו ברכה:

כִּי-בָרַךְ אֱבְרָהָם, וְהֶחֱבֹה אֲרָבָה אֶת-זֶרְעֵךְ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם, וְכָחוֹל, אֲשֶׁר עַל-שְׁפַת הַיָּם; וַיִּרְשׁ זֶרְעֶךָ, אֶת שְׁעַר אֵיִבְיוֹ. (בראשית כב, יז).

הברכה של אברהם היא לא רק שזרעו יהיה רב כחול – אלא כחול אשר על שפת הים. החול אשר על שפת הים הוא חול מהודק, וזה חלק מעוצמת הברכה – לא רק שצאצאיו יהיו רבים, אלא גם שיהיו מלוכדים.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

תחנה מס' 17 – נמל יפו

מטרות התחנה:

- על המאחד את העם היהודי
- עיסוק במושג תשובה – במובן שיבה אל הארץ

מה משותף להרצל, הרב קוק, יצחק בן צבי ונחום גוטמן?
כולם הגיעו לארץ דרך נמל יפו.
אה... הם ועוד אלפים רבים.
ברוכים הבאים לנתב"ג של הימים ההם! נמל יפו!
נמל יפו היה שער הכניסה והיציאה הראשי של הארץ.

[זה המקום להרחיב על נמל יפו, המרחב הפיזי של יפו שאיפשר קיומו של נמל, המרחב הפיזי שלא איפשר הגעתן של אוניות מודרניות – והדרך שבה הסירות הקטנות היו מביאות את המגיעים לארץ.]

[כאן אפשר לשלב גם את אחד מסיפורי העלייה של העולים דרך הנמל. למשל סיפוריהם של נחום גוטמן, הרב קוק, הרצל ועוד – מקבץ סיפורי עלייה לנמל יפו נמצאים בספר "סביב כיכר השעון" בהוצאת יד יצחק בן צבי, עמ' 102–104.]

[כאן אפשר להרחיב גם על מונח שנשמע הרבה בימי אלול ותשרי – "תשובה". התשובה, שיש בה שינוי במעשי האדם ושיפורם, שורשיה בשורש ש.ו.ב, מלשון "לשוב" – לשוב אל מי שאנחנו ואל הטוב שבנו. כאן אפשר להרחיב את המושג גם לשיבה אל הארץ.]

אנשי העליות הראשונה, השנייה, השלישית והרביעית הגיעו רובם לנמל יפו... וכאן היה המקום שבו פגשו מחד את ארץ ישראל ומאידך עולם יהודי מגוון מאוד.

סיפורו של העם היהודי הוא סיפור לא שגרתי. סיפור של עם אחד שיצא לגלות ארוכה במקומות מגוונים, שמר על ייחוד מסוים ופיתח תרבות מקומית – ויצר את המציאות הרב גונית שאנחנו חיים בה כיום. ואפשר לומר שלנמל יפו ולחוף יפו יש מקום של כבוד בראשית המפגש החשוב בין אדם ואדם ממקומות שונים.
אז מיהו ישראלי? אין דבר אחד, ואין דבר אחיד.

אולי מי שהיטיב לתאר את זה היה אהוד מנור בשירו ישראלי:

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

שיר ישראלי / אהוד מנור, שלמה גרוניך

השלג שלך
והמטר שלי
הוואדי שלך
והנהר שלי
נפגשים סוף סוף
בחוף ישראלי
עם כל החלומות והגעגועים
עם כל הזיכרונות
הטובים והרעים
בשיר חדש ישן
שמאחה את הקרעים
הנה מה טוב
הנה מה טוב
ומה נעים.

במקצב יווני עם מבטא פולני...
בסלסול תימני עם כינור רומני...
מי אני? מי אני?
כן אני! אלי אלי!
שיר ישראלי.

העמק שלך
וההר שלי
היער שלך
והמדבר שלי
נפגשים סוף סוף
בנוף ישראלי
עם כל החלומות והגעגועים
עם כל הזיכרונות
הטובים והרעים
בשיר חדש ישן
שמאחה את הקרעים
הנה מה טוב
הנה מה טוב

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

ומה נעים.

במקצב יווני עם מבטא פולני ...
בסלסול תימני עם כינור רומני ...
מי אני? מי אני?
כן אני! אלי אלי!
שיר ישראלי.

ה- "למד" שלך
וה- "חת" שלי
ה- "עין" שלי
וה- "ריש" שלך
נפגשים סוף סוף
עם תוף ישראלי
עם כל החלומות והגעגועים
עם כל הזיכרונות
הטובים והרעים
בשיר חדש ישן
שמאחה את הקרעים
הנה מה טוב
הנה מה טוב
ומה נעים.

במקצב יווני עם מבטא פולני ...
בסלסול תימני עם כינור רומני ...
מי אני? מי אני?
כן אני! אלי אלי!
שיר ישראלי.

כל אלה החלו את ערבובם כאן בנמל יפו.
[אפשר גם להרחיב על המושג נמל – ואיך ראוי להגות אותו. אפשר להשתמש בשירו של נתן
אלתרמן – "למלחמת הקמץ והצירה".]

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

תחנה מס' 18 – נקודת האפס וסיכום

מטרות התחנה:

- משמעות העניין של להתחיל מחדש
- סיכום הסיוור

אפשר להתחיל באחד משירי הילדות האהובים של ראש השנה: שנים עשר ירחים / שיר לחודש
תשרי – דתיה בן דור / שנה טובה – לוי קיפניס / בראש השנה – נעמי שמר.
או בחלק מתפילת ראש השנה:

היום הרת עולם

היום נעמיד במשפט כל יצורי עולמים

אם כבנים אם כעבדים.

אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים

ואם כעבדים ענינו לך תלויות

עד שתתנונו ותוציא כאור משפטנו

איום קדוש.

מתוך התפילה בראש השנה

להתחיל מבראשית – נעמי שמר

תשרי – תשריתו – שם החודש באכדית-בבלית ראשית, התחלה.

אנחנו נמצאים ליד נקודת האפס, מנקודת גובה זו התחילה מדידת הגובה בתקופת המנדט
הבריטי. [כאן אפשר להסביר על מהותה של הנקודה ולהזכיר שהנקודה הוצבה כאן מחדש לזכר
אביאל רון, שהיה מנהל המרכז למיפוי ישראל, וילדיו ענת ועופר שנרצחו בפיגוע הטרור במסעדת
מצה בחיפה ב-2002.]

לעיתים יש צורך למצוא את הנקודה וממנה להתחיל הכול. זו אחת המשמעויות של ראש השנה –
לשם מה אנחנו צריכים בכלל את ציון ההתחלה? כדי לתת לנו את היכולת להגיד "מה שהיה היה",
וכעת יש לנו אפשרות לבחור לשנות ולהתחיל מהתחלה.

בשפה העברית פירוש המילה שנה מצד אחד הוא ששונים אותה שוב ושוב – כלומר היא חוזרת
לנקודת ההתחלה שוב ושוב. ומצד שני יש את הפירוש "שונה" – אפשר לשמוע את משמעות
השינוי, היא מתחילה שונה, והיא יכולה להיות שונה לחלוטין ממה שהייתה השנה הקודמת.
היטיב לתאר זאת אלישיב רייכנר:

"שנה" / אלישיב רייכנר

אתה קורא את המילה, ללא ניקוד, ללא תנועות
ולכאורה אין בה כלום, רק צירוף של אותיות.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

אך כשתוסיף בה נקודות
תראה שיש בה גם קריאות.
מצד אחד צועקת - שָׁנָה!
כמו שהורגלת, באותה הדרך שהלכת
להמשיך - כמו אשתקד במגמה של התקדמות
כל שנה, עוד צעד, בדרך לשלמות.
אבל מצד שני – שָׁנָה!
לא לזרום עם השגרה,
בדוק מה צריך לתקן, ברור את הטוב מהרע.
כן, זו קריאתה המורכבת
קריאה של שלוש אותיות
קריאת כל תקופה מתחדשת
לְשָׁנוֹת אבל גם לְשָׁנוֹת!

אפשר גם לסיים באחד משירי ההתחלות הבאים:

ברגע / ורד מוסנזון
ברגע, שהשנה החדשה
אוחזת בעקבי השנה העוברת,
עוברים העצים לדום מתוח.
ולרגע קצר
חוזר העולם לתוהו ובוהו
ורוח אלוהים מרחפת
מעל השנה החולפת,
שנעדרת
בגלל ידה של השנה החדשה
האוחזת בעקביה,
מנסה לעכב ברגע
את רגע האמת.
את הרגעים בהם תשיל על עצמה
את האחריות
לכל מה שיקרה מכאן והלאה.
זו אחריות עצומה
להיות שנה חדשה
לקחת על עצמך את הסיכון
שכל התחזיות שחזו לך, יתגשמו.
זה גם לקחת על עצמך

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

את הסיכוי, לא להצדיק את התחזיות הנראות

שחזו

כל אותם ששבעו

רע,

בשנה הקודמת.

איזו אחריות נראה

נוטלת על כתפיה השנה החדשה

ברגע בו היא מרפה

מעקבי השנה החולפת

ומניחה לה להימוג

ולהשאירה לגמרי לבד,

להרבה רגעים

שנה טובה

עם כל כך הרבה אחריות.

שוב נתחיל מחדש/ נתן יונתן

שוב נתחיל מחדש, שכולם מתחילים

החורש, האוסף, המשורר, העלים

הנופלים עם הרוח, פניני הטללים

והגל החוזר אל חופיו התלולים

מתחילים כמובן גם ירחי השנה

תשרי וחשוון וכסלו

סתיו חדש ריחני מתיישב בגינה

להביט איך החורף חולף

ורואה איך גני התפוח נורא

עייפים אחרי הקטיפ

איך הרוח פולש לבריכה הקרירה

וחורש על פניה קמטים

וכבר בא וחובט המטר של טבת

ואחריו חודש שבט ופרחיו

ואדר, הססן איך פותח רוכסן

לשרב החמסן של ניסן

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

פזמון

מתחילים מחדש. למה לא? מה זה רע?
גם הזמן הזה לפעמים מתבלבל בספירה
גם הגל אל החוף מבקש חזרה
גם תיבת הזימרה שרה שוב את שירה

שוב נתחיל מחדש, שכולם מתחילים
נגן את השיר באותן המילים
שאינן מתעייפות לעולם, כגלים
השבים בלי חדול
אל הים הגדול
אל חולות החופים התלולים

נטפים אחרונים של מטר ואייר
מלחך ודורס כבר ברכס ההר
עוד סיוון כמובן
ותמוז הנמהר
והלוח שלנו הולך ונגמר

אז יבוא חודש אב, מאוהב בדרכיו
בשמשו השופך אגמים של זהב
והלילה מלא צרצרים וכוכב
וקייצי ופרוע וחם

פזמון

מתחילים מחדש. למה לא? מה זה רע?
גם הזמן הזה לפעמים מתבלבל בספירה
גם הגל אל החוף מבקש חזרה
גם תיבת הזימרה שרה שוב את שירה

שוב נתחיל מחדש, שכולם מתחילים
נגן את השיר באותן המילים
שאינן מתעייפות לעולם, כגלים
השבים בלי חדול
אל הים הגדול
אל חולות החופים התלולים

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

אז אלול, אחרון במדרון התלול
קצר ימים ונושף עם לילו הטלול
עוד תקיעה, עוד תרועה
עוד שברים ועיגול
השנה שעברה תיסגר במנעול

פזמון
מתחילים מחדש. למה לא? מה זה רע?
גם הזמן הזה לפעמים מתבלבל בספירה
גם הגל אל החוף מבקש חזרה
גם תיבת הזימרה שרה שוב את שירה

שוב נתחיל מחדש, שכולם מתחילים
נגן את השיר באותן המילים
שאינן מתעייפות לעולם, כגלים
השבים בלי חדול
אל הים הגדול
אל חולות החופים התלולים